

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت هفتگی

سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۱۴۰۲ / شماره ۵۲ / ۱۴۰۲

۱۴۰۲ / ۰۴ / ۲۸

مطالب این شماره

مقایسه پتانسیل نقش آفرینی لجستیکی ایران و
ترکیه

[در راستای هدف شماره ۱ سند ملی آمایش سرزمین]

تهیه و تحلیل: محمدرضا بخشی، احسان رجبی

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند خوانندگان
این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵ کدپستی:
۱۵۹۸۶-۳۷۳۱۳

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<https://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: مقایسه پتانسیل نقش آفرینی لجستیک ایران و ترکیه (در راستای هدف شماره ۱ سند ملی آمایش سرزمین)

تهیه و تحلیل: محمدرضا بخشی، احسان رجبی

کد: PN-3-14020428-(83)

خلاصه متن خبر

هدف شماره یک سند ملی آمایش سرزمین بر نقش آفرینی و رقابت‌پذیری در شبکه جریان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی متمرکز است. بانک جهانی شاخصی تحت عنوان "عملکرد لجستیک" تعریف کرده است که می‌توان گفت بخشی از هدف فوق را پوشش می‌دهد. عملکرد لجستیک از منظر توسعه کشاورزی بسیار اهمیت دارد؛ زیرا بخش کشاورزی همواره با مشکلات و چالش‌های حادی در یکی از حلقه‌های زنجیره ارزش کشاورزی، به ویژه در حلقه تعاملات با کشورهای منطقه و جهان و نیز زیرساخت‌های ناوگان داخلی و بین‌المللی، روبروست. زیرساخت‌های لجستیک از مسیر افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌های تجاری، مخارج اتصال به شبکه‌های توزیع یا حمل‌ونقل محصول و مواد خام را کاهش می‌دهد و از همین روی برخورداری از یک سیستم لجستیک کارآمد موجب سرمایه‌گذاری خارجی می‌شود.

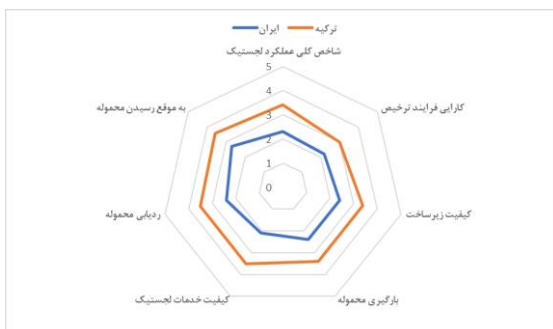
یادداشت حاضر تلاش می‌کند تا بر اساس شاخص عملکرد لجستیک (LPI)^۱ بانک جهانی، وضعیت ایران و ترکیه را مقایسه کند و به ارائه پیشنهادی سیاستی برای لجستیک کشاورزی می‌پردازد.

تحلیل و پیشنهاد سیاستی

در استدلال انتخاب ترکیه برای مقایسه می‌توان گفت: ترکیه یکی از رقبای مهم کشاورزی و خدمات لجستیک است. همچنین ترکیه به صورت آشکار و پنهان با طرح کریدورهای جدید و جایگزین به دنبال کاهش جایگاه ژئوپلیتیکی (و به عبارت بهتر، خفگی ژئوپلیتیکی) و کاهش نقش آفرینی ایران است. اقدام هوشمندانه از طرف ایران، رقابت اقتصادی را به نفع کشور و زمینه‌ی استفاده از فرصت‌های ژئوپلیتیکی و توسعه استراتژیک را در راستای جذابیت تجاری و بهبود عملکرد لجستیک در تجارت منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای را فراهم می‌کند.

بانک جهانی، عملکرد لجستیک هر کشور را با یک شاخص کلی و شش زیر شاخص به شرح زیر اندازه‌گیری و پایش می‌کند؛ در این شاخص، هر کشور در قالب طیف لیکرت ارزش‌گذاری می‌شود به نحوی که امتیاز ۵ بهترین عملکرد و امتیاز ۱ بدترین عملکرد را نشان می‌دهد.

- ۱) کارایی فرآیند ترخیص (یعنی سرعت، سادگی و قابل پیش‌بینی بودن تشریفات/ رویه‌ها) توسط آژانس‌های کنترل مرزی از جمله گمرک.
- ۲) کیفیت زیرساخت‌های مرتبط با تجارت و حمل و نقل (به عنوان مثال، بنادر، راه آهن، جاده‌ها، فناوری اطلاعات).
- ۳) سهولت خدمات حمل محموله با قیمت‌های رقابتی؛
- ۴) صلاحیت و کیفیت خدمات لجستیک (به عنوان مثال، کارگزاران حمل و نقل و حق العمکاران گمرکی)؛
- ۵) امکان ردیابی و رهگیری محموله‌ها.
- ۶) تحویل به موقع محموله‌ها به مقصد براساس جدول زمان‌بندی یا مورد انتظار.

نمودار ۱- مقایسه شاخص عملکرد لجستیک و زیرشاخص‌های آن برای ایران و ترکیه در سال ۲۰۲۳

نمودار ۱ به ارائه مقایسه‌ای از وضعیت ایران و ترکیه در شاخص عملکرد لجستیک و ۶ زیر شاخص آن در سال ۲۰۲۳ می‌پردازد. واضح است در شاخص کلی و تمام زیرشاخص‌ها، ترکیه از وضعیت بهتری نسبت به ایران برخوردار است. شاخص به موقع رسیدن محموله بیشترین امتیاز و کیفیت خدمات لجستیک کمترین امتیاز را برای ایران داشته‌اند. برای ترکیه شاخص به موقع رسیدن، مطلوب‌ترین و کارایی فرآیند ترخیص، ضعیف‌ترین امتیاز را بین ۶ شاخص عملکرد لجستیک دارند. در سال ۲۰۲۳ رتبه ایران و ترکیه در شاخص عملکرد لجستیک به ترتیب ۱۲۳ و ۳۸ است؛ در حالی که در سال ۲۰۱۸ ایران رتبه ۶۴ را کسب کرده بود. سنگاپور، فنلاند و دانمارک در سال ۲۰۲۳

^۱ Logistic Performance Index (LPI)

کیفیت صنعت لجستیک کشاورزی می‌تواند در رقابت دو کشور و نمره عملکرد لجستیکی موثر و تعیین‌کننده باشد؛ برای بهبود وضعیت آن پیشنهادها زیر ارائه می‌شود:

- حاکمیت حداکثری قانون، ممانعت از مداخلات مخمل، روان‌سازی فرایندها از طریق افزایش نفوذ فناوری اطلاعات، توسعه سیستم‌های حمل و نقل هوشمند و تخلیه و بارگیری هوشمند متناسب با نوع محصول کشاورزی با بستر فناوری و اینترنت اشیا

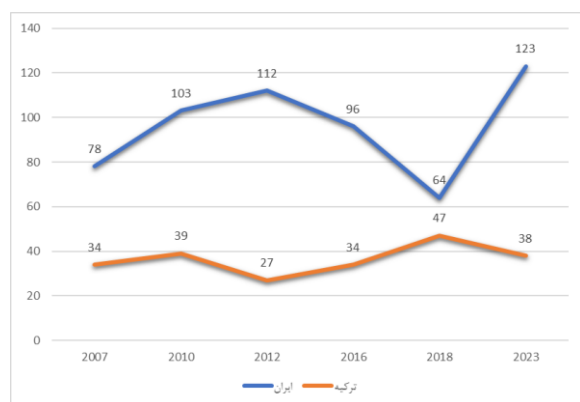
- احداث پارک‌های لجستیک با هدف مدیریت فعالیت‌های تجمیع، انبارداری، توزیع و خدمات ارزش افزوده محصولات کشاورزی که به کاهش معنادار ضایعات محصولات کشاورزی منجر خواهد شد؛ حمل و نقل، بارگیری و تخلیه سهم عمده‌ی (بیش از ۹۰ درصد) در ضایعات دارد.

- نوسازی زیرساخت‌ها و تجهیزات گمرکات به ویژه محصولات کشاورزی و نیز ناوگان و پایانه‌های صادراتی تخصصی مانند سایت‌های نمایشگاهی، ناوگان ریلی و یخچالی جاده‌ای، سردخانه‌های زیر صفر و بالای صفر، انبارهای مکانیزه دپوی کالای صادراتی، آزمایشگاه‌های تخصصی صادراتی.

- اعطای مشوق‌های لازم جهت مشارکت بخش خصوصی برای شرکت‌های حمل و نقل چند وجهی^۲ و شرکت‌های لجستیکی طرف سوم^۳ با محوریت محصولات کشاورزی برای چابک‌سازی، کاهش ریسک عملیاتی و کاهش پیچیدگی فرآیندهای خدمات لجستیکی به بازرگانان محصولات کشاورزی.

رتبه‌های اول تا سوم جهانی و کشور امارات رتبه اول منطقه در شاخص عملکرد لجستیک را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۲ نشان می‌دهد که همواره ترکیه به نحوه قابل توجهی در شاخص عملکرد لجستیک، عملکرد بهتری نسبت به کشورمان داشته است و به جز سال ۲۰۱۸ که شکاف اختلاف این شاخص به حداقل رسیده است، همواره وضعیت ترکیه بهتر از ایران بوده است. هر چند از سال ۲۰۱۲ تا سال ۲۰۱۸ (۱۳۹۱) تا سال ۲۰۱۸ (۱۳۹۷) بهبودی در رتبه‌ی عملکرد لجستیک ایران تجربه شده است، ولی پس از آن در سال ۲۰۲۳ (۱۴۰۱) بدترین عملکرد در این خصوص (به عنوان زیرساخت تجارت خارجی) ثبت شده است.

نمودار ۲- روند زمانی تغییرات رتبه شاخص عملکرد لجستیک ایران و ترکیه طی دوره ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳
منبع: بانک جهانی، ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳

جمع‌بندی و پیشنهادها

نقش‌آفرینی و رقابت‌پذیری در شبکه جریان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی هدف شماره یک سند ملی آمایش سرزمین در ایران است. از طرف دیگر رئیس جمهوری ترکیه می‌خواهد در طی سه دهه آینده ابرقدرت و رهبر لجستیکی جهان باشد^۱. مقایسه وضعیت لجستیکی ایران و ترکیه نشان می‌دهد که ترکیه از نظر عملکرد لجستیکی در ۱۵ سال اخیر نسبت به ایران برتری دارد.

یقیناً ترکیه به دنبال برتری ژئوپلیتیکی و لجستیکی در رقابت با ایران است؛ ایران باید هوشمندانه عمل کند تا در این رقابت، نه تنها جایگاه خود را واگذار نکند بلکه عملکرد لجستیکی موفق ترکیه، فرصت‌های جدیدی برای نقش‌آفرینی ایران فراهم نماید.

^۲ یعنی ترکیبی از چندین روش حمل و نقل مانند جاده‌ای، ریلی و دریایی یا هوایی برای فرستادن و تحویل بار صادراتی

^۳ شرکت‌هایی که کل خدمات امور لجستیکی حمل و نقل، انبارداری تخصصی و توزیع فیزیکی را به آنها برون‌سپاری می‌شود.

^۱ - <https://www.dailysabah.com/business/transportation/turkey-aims-to-be-a-logistics-superpower-by-2053-erdogan>

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵ - ۱۵۸۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir

<https://www.agri-peri.ac.ir>